

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ: ПРАВНИ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ БАЊА ЛУКА			
ПРИМЉЕНО: 13.4. 2017.			
ОДГЛЕД.	БРОЈ	ПРИЛОЖЕНИ	ПРИЈЕДНОСТ
	417		

ИЗВЈЕШТАЈ
о ојјени урађене докторске дисертације

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Научно-наставно вијеће Правног факултета у Бањој Луци је на сједници одржаној 23.02.2017. године донијело Одлуку бр. 12/3.190-II-5/17 о именовању Комисије за подношење извјештаја о урађеној докторској дисертацији мр Дамјана Даниловића, под називом „Специфичности корпоративног управљања у банкарском сектору БиХ-правни аспекти“.

У Комисију су именовани:

1. Проф. др Мирко Васиљевић, редовни професор Правног факултета у Универзитета у Београду, ужа научна област Пословно право и право привредних друштава, предсједник;
2. Доц. др Зоран Васиљевић, доцент на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област Пословно и право привредних друштава, члан;
3. Проф. др Марко Рајчевић, редовни професор Правног факултета у Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област Пословно и право привредних друштава, члан-ментор.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Дамјан (Чедо) Даниловић је рођен 03.08.1984. године у Фочи, СФРЈ. Основну школу и Општу гимназију је завршио у Фочи. Године 2003. се уписао на Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, на ком је 2007. године стекао звање дипломирани правник. Академске 2009/10 уписује магистарски студиј, смјер Пословно право, на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци. Магистарски студиј је окончао 01.02.2013. године одбраном магистарског рада под називом „Правна дејства стечаја по прописима Републике Српске“, чиме је стекао звање магистра пословно-правних наука. Запослен је на Економском факултету Универзитета у Источном Сарајеву, где обавља послове вишег асистента. Објавио је више научних радова и учествовао на више научних конференција.

Дамјан Даниловић - Данило

III УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мр Дамјана Даниловића „Специфичности корпоративног управљања у банкарском сектору БиХ-правни аспекти“ је прихваћена Одлуком Сената бр. 02/04-3.2314-50/16, од 15.09.2016. године.

Дисертација је написана ћириличним писмом (Times New Roman, фонт 12, проред 1,5) и укоричена тврдим повезом. Дисертација садржи укупно 377 страница, од чега 354 странице текста, а остали дио садржи попис литературе, биографију аутора и изјаве аутора. У раду је наведено укупно 765 фуснота.

Цјелокупна материја дисертације је подијељена на шест глава.

Прва глава је „ОСНОВЕ КОРПОРАТИВНОГ УПРАВЉАЊА“ (1-66). Подијељена је на девет поднасловова: Уводне и методолошке напомене (1-3); *Појам компаније* (3-12); *Корпоративно управљање-дефиниција, елементи, проблеми* (12-21); *Акционарска структура компаније* (21-24); *Управљачка тијела* (24-25); *Интерна ревизија* (25-27); *Одговорност управе или компаније?* (27-62); *Корпоративно управљање јавним друштвима* (62-63); *Кодекси корпоративног управљања* (63-66). Аутор је у уводном дијелу одредио предмет, циљеве и оправданост истраживања. Стога се најприје бави утврђивањем појма компаније, у оквиру чега се прави разлика овога облика привредно-правних форми у односу на друге облике привредно-правног организовања, која се огледа у раздавању и специјализацији функције чланства и управљања. Представљена је диференцијација англо-америчког наспрам европског модела корпоративног управљања, њиховим специфичностима и особеним проблемима унутар истих. Анализирани су различити модалитети одговорности компанија и чланова управа компанија, те различите препреке успостављању појединачних видова одговорности, као важном сегменту система корпоративног управљања.

Друга глава је „УПРАВЉАЊЕ У БАНКАРСКОМ СЕКТОРУ“ (67-80). Подијељена је на четири поднасловова: *Појам и значај финансијског сектора* (67-68); *Особености компанија финансијског сектора* (68-72); *Институционални инвеститори* (72-76); *Банкарско пословање-узрочно посљедични односи* (76-80). У овој глави се анализира особеност статуса банака и узрочно-посљедични односи током статуса на систем корпоративног управљања. Кроз ово поглавље аутор је имао за циљ да докаже нужност посебног законског оквира за компаније банкарског сектора, тј. особеност статуса финансијских субјеката из кога произистиче и посебан систем корпоративног управљања. Заједнички утицај више фактора, као што су велики однос посједованог у односу на сопствени капитал, као и рочни диспаритет депозитног и капитала пласираног у кредите, потом условљеност националних привредних система са стањем банкарског сектора, те високи системски ризици које носи банкарско пословање, нужно захтијева стејхолдерски приступ у систему корпоративног управљања.

Трећа глава је „ОРГАНИЗАЦИЈА БАНКЕ“ (81-245). Подијељена је на пет поднасловова: *Скупштина акционара* (81-126), *Управа банке* (126-171), *Систем интерне контроле у банкама* (171-221), *Помоћна компанијска тијела* (221-239), *Детерминантне њемачког система корпоративног управљања* (239-245). У оквиру ове главе је обрађено више цјелина. Најприје се анализира правни положај чланске структуре. Доминација управљачке структуре у компанији је неминовно условила

законодавне реформе којима се ојачава положај акционара. Акционарска структура је баласт отуђењу управе и кровни интерни контролор најважнијих процеса у компанији, сходно чему позитивни прописи утврђују довољан опус права и ефективне начине њиховог остварења. У правцу реформи су ишли општи и позитивни прописи банкарског права, уводећи низ нових института у системе управљања. Аутор је анализирао банкарску легислативу, у којој је евидентно појачање надлежности акционара у различитим сегментима као што је сфера усвајања пословних планова и стратегија, те нормативна политика, кроз коју акционари могу остваривати утицај на различите друге сфере управљања, поготово селекцији управљачког кадра и систему накнађивања. Кључни механизам остварења интереса акционара јесте право гласа, а препрека његовој ефективности јесте немогућност његовог остварења електронским путем у праву РС. Концепт права мањинских акционара у БиХ не заостаје за модерним упоредним системима. Свјетска финансијска криза 2008. је показала различите позитивне и негативне аспекте утицаја акционара на систем управљања банкама, тако да је аутор анализирао позицију квалификованих и дисперзованих акционара, те државе као већинског акционара на систем корпоративног управљања.

Анализу организације управе аутор започиње аргументацијом да је дводомна управљачка структура прикладнија за банкарско управљање, јер даје могућност формирања професионалне и независне контролне функције у односу на једнодомне системе, где паралелно чланство у управним и извршним одборима доводи до доминације управљачке структуре и потенцијално деградира контролну функцију. Независни директори у једнодомним системима ублажавају наведене проблеме, док домаћа банкарска регулатива намеће позитивне претпоставке независности као нужне услове за руководеће чланство, што доводи до подизања стандарда одговорности управа банака на ниво пажње добrog стручњака. Генерални директор је обавезан орган управе. Формална позиција првог човјека друштва са извршним овлаштењима му даје велику фактичку моћ. Изборним системом, у оквиру кога надзорни одбори брају чланове управе, рачунајући и генералног директора, те контролом истих са обавезом надзорних одбора да врше основан опозив чланова управе, умањује се утицај управе у односу на легислативу реалног сектора. Дводомна структура дерогира значај питања сједињења функција генералног директора као првог извршног директора и предсједника управног одбора. Извршни директори су иницијатори у извршавању свих пословних процеса у компанији, креирају и остварењу прихваћеног концепта управљања, спровођењу пословних стратегија, што им омогућује доминантну позицију. Концепт слободе разрјешења извршних директора је опште прихваћен као баријера њиховом отуђењу. Динамичност пословања условљава блаже стандарде у погледу начина одлучивања органа управе, тако да се у овом дијелу аутор осvrће на форму сједница, те начине индивидуалног и колективног поступања.

Стожер контроле дводомних система је надзорни одбор, тако да је логичан слијед дисертације опсервација позиције и улоге овог органа. Аутор је анализирао контролне, изборне, савјетодавне и функције надзорних одбора којима се директно или индиректно утиче на сферу управљања. Аутор је аргументовао став да најновији прописи банкарског права РС у погледу величине надзорних одбора у комбинацији са смањеним кворумом одлучивања нису у духу добре концепције корпоративног управљања, док су у погледу позитивних и негативних претпоставки независности за чланство одбора постројени критеријуми, што је била неопходна промјена. Начин одржавања сједница је флексибилнији у односу на сједнице акционара. Позиција одбора је зависна од система избора и опозива, дужине мандата, тако да

аутор у овом поглављу анализира и ове сегменте система корпоративног управљања.

Систем интерне контроле, поред надзорног одбора, подразумијева конституисање других органа у банкама. Одбор за ревизију и интерни ревизор су обавезни органи у банкама, који контролишу бројне ризике. Поред тога, обухваћена су помоћна тијела у систему управљања, која имају првенствено савјетодавно-консултативну, али и контролну функцију. Аутор је у овом поглављу анализирао структурирање система управљања ризицима у банкама. На крају поглавља је дат осврт на различите друге детерминанте од којих зависи коначни облик система корпоративног управљања банкама.

Четврта глава „*СИСТЕМ НАКНАЂИВАЊА*“ (246-271) је подијељена на четири поднаслове: *Аспекти система накнада у корпоративном управљању* (246-250); *Надлежност компанијских органа у систему накнађивања* (250-256); *Структура накнада* (256-269); *Њемачка регулација система накнађивања* (269-271). Овде је анализирана позиција система накнађивања у оквиру корпоративног управљања, представљен значај и начини регулације система накнађивања у банкама. Развој система корпоративног управљања на овом пољу је означавао ограничење доминације надлежности управе, усклађивање висине накнаде управе са интересима компаније и ширење утицаја акционара на ову сферу, за којим принципима су пошли домаћи позитивни прописи. Структурирање накнада и усклађеност варијабилних дијелова са реалним параметрима успешности и дугорочне стабилности су различити сегменти система, који су у домаћим оквирима у потпуности хармонијованы са правом ЕУ.

Пета глава „*ЗАИНТЕРЕСОВАЊЕ СТРАНЕ И КОРПОРАТИВНО УПРАВЉАЊЕ*“ (272-309) је подијељена на десет поднасловова: *Концепт заинтересованих страна у банкарском управљању* (272); *Централизовано интернационално управљање банкама?* (273-276); *Управљање банкарским сектором у Европској унији* (276-280); *Регулатори на финансијским тржиштима* (280-285); *Регулатори у BiX* (285-291); *Правна одговорност регулатора и прелазак правне одговорности у политичку* (291-294); *Осигурање депозита* (294-295); *Екстерна ревизија у банкама* (295-298), *Запослени и управљање компанијама* (298-304), *Повјериоци и корпоративно управљање* (304-309). У овој глави је анализиран систем банкарског управљања у контексту позиције различитих заинтересованих страна и њихове улоге на систем управљања банкама. Концепција регулатора у први план ставља заштиту јавног интереса. Процес регулаторног утицаја превазилази наднационално управљање и у њему се уочавају процеси глобалне централизације. Заједничко тржиште на нивоу Европске уније захтијева и хармонизацију правила система корпоративног управљања, првенствено у сferи јединствене регулаторне контроле банкарског сектора, где су уочени одређени проблеми у прихватљивости заједничког модела осигурања депозита. Апострофиран је проблем преласка правне одговорности регулатора у политичку, из истих разлога који отежавају утврђење одговорности управа компанија. Позитивни прописи су интезивно мијењани на пољу надлежности домаћих регулатора, који у бројним фазама кроз систем сагласности и контролне функције имају значајан утицај на креирање оквира корпоративног управљања банкама.

Шести дио је „*ЗАКЉУЧАК*“ (310-354). У закључку кандидат сумира добијене резултате истраживања у складу са постављеним хипотезама.

У оквиру литературе (355-373) је коришћено 257 библиографских извора, 37 интернет извора и 45 правних аката. Докторска дисертација обухвата биографију

аутора (374) и изјаве аутора (375-377). Докторска дисертација садржи двије табеле и једну слику.

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Значај правне анализе статуса привредних субјеката проистиче из двоструке узрочности. Економска узрочност подразумијева да они субјекти који имају добар систем корпоративног управљања јесу економски јачи, са директним позитивним ефектима на привреде, и обрнуто. У правном смислу, значајно је да се у интерним и екстерним односима привредних субјеката уведу правни поредак и правна сигурност. Банке као окоснице финансирања привреда имају значајно изражене системске и позитивне и негативне ефekte. Отуда корпоративно управљање, као посебан систем којим се управља и контролише компанија, захтијева обухватан системски приступ када су у питању банке. Штавише, битни елементи система корпоративног управљања превазилазе интерну организацију банака и прелазе у надлежност регулатора, а бројни сегменти регулације и контроле банкарског сектора превазилазе националне правне системе и потпадају под надлежност наднационалних субјеката. Посљедња финансијска криза је узроковала реформе система корпоративног управљања, посебно банака, тако да је управљање банакама врло актуелна тема, поготово у смислу развоја домаћег система управљања у складу са савременим научним достигнућима. На тим основама је изнесена прва хипотеза: „У односу на корпоративно управљање реалног сектора, за сектор банкарства важи специјални правни оквир“, којом аутор доказује диференцијацију система корпоративног управљања банкама у односу на општи правни режим који важи за нефинансијске привредне субјекте. Друга хипотеза је: „Специфичности корпоративног управљања у банкарском сектору су неопходне, а узроковане су специфичностима у пословању банака“. У суштини, специјални правни оквир је нужна пољеђица посебних правних односа у којима се налази банка према својим кредиторима и дужницима, а исти су произтекли из кредитно-депозитног пословања као темеља пословних активности банака. Постављајући трећу хипотезу: „Легислатива БиХ пружа оквир за квалитетно корпоративно управљање у банкарском сектору“, аутор јели дати одговор на питање квалитета и адекватности правног оквира за управљање и контролу банака у контексту савремених принципа корпоративног управљања. Проводећи научна истраживања, домаћи и страни аутори су се бавили различитим аспектима сегменате система корпоративног управљања.

У уводном дијелу рада, објашњавајући основне појмове система корпоративног управљања, аутор је користио сљедећу релевантну литературу: Михаило Велимировић, *Привредно право*, Правни факултет Универзитета у Српском Сарајеву, Српско Сарајево, 2001; Олга А. Макарова, *Корпоративное право*, Wolters Kluwer, Москва, 2005.; Стеван Шогоров, Природа уговора о привредном друштву, у Миодраг Мићовић „*Ново привредно законодавство*“, Правни факултет Крагујевац и Институт за правне и друштвене науке, Крагујевац, 2005.; Michael C. Jansen, William H. Mecking, Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure, *Journal of Financial Economics*, vol. 3., 1976.; Reinier Kraakman, Paul Davies, et. all., *The Anatomy of Corporate Law*, Oxford University Press, 2004.; Marco Becht, Patrick Bolton, Ailce Roell, Why bank governance is different, *Oxford Review of Economic Policy* Vol. 27. issue 3., 2012.; Мирко Васиљевић, Друштвена одговорност

компанија (од политике, преко морала, до права), *Правна ријеч бр. 32*, Бања Лука, 2013.; Paul Cruger Andersen, *Corporate Governance in Denmark*, Stockholm Institute for Scandianvian Law, 2009.; Драган Радоњић, Корпоративно управљање и нови зкони о привредним друштвима, у Миодраг Мићовић „*Ново привредно законодавство*“, Правни факултет Крагујевац и Институт за правне и друштвене науке, Крагујевац, 2005; Марко Рајчевић, Појам и природа корпоративног управљања, *Правна Ријеч бр. 10*, Бања Лука, 2007.; Stjin Classens and Burcin Yurtoglu, *Corporate Governance and Development*, Focus-IFC, Washington, 2012.; Борис Сисек, Моника Страхоња, Стејкхолдерски приступ подuzeћу, *Пословна изврсност Vol. 6 no. 1*, Загреб, 2012.; Marco Becht, Julian Franks, Colin Mayer, Stefano Rossi, Returns to Shareholder Activism: Evidence from a Clinical Study of the Hermes UK Focus Fund, *Oxford University Press Vol. 22 no. 8*, 2008.; Jean Jack Du Plessis, Anil Hargovan, Mirko Bagaric, Jasson Harris, *Principles of Contemporary Corporate Governance*, Cambridge University Press, 2015.; Борис Црнковић, Желько Пожега, Домagoj Каraчић, Изазови корпоративног управљања у јавним подuzeћима, *Економски вјесник бр. 2*, Осијек, 2011.; IFAC, *Global Survey on Risk Management and Internal Control*, New York, 2011.; Alexander Kern, UK Corporate Governance and Banking Regulation: The Regulators Role as Stakeholder, *Stetson Law Review no. 33*, 2004.; Lukas Hanni, Fiduciary Duty of a Shareholders Representative in the Board of Directors of a Swiss Listed Company, *GesKr no 1*, St. Galen, 2011.; Carsten Gerner Beuerle, Philipp Peach, Edmund Philipp Chuster, *Study of Directors Duties and Liability*, Department of Law-London School of Economics, London, 2013.; Марко Рајчевић, Клаузула сукоба интереса, *Финтар*, Бањалука, 2014.; Edward B. Diskant, Comparative Corporate Criminal Liability: Exploring the Uniquely American Doctrine Trough Comparative Criminal Procedure, *The Yale Law Journal no. 118*, 2008.; Metthew Farrell, A Role for the Judiciary for Reforming Executive Compensation: The Implications for Securities and Exchange Commission v. Bank of America Corp., *Cornell Law Review Vol. 96 no. 169*, 2010.; Мирослав Мишковић, D&O- Осигурање од одговорности менаџера и чланова управе као важан елеменат корпоративног управљања, *Финтар*, Бањалука 2014.; Ива Љутић, *Правна контрола транснационалних компанија*, докторска дисертација, Правни факултет у Нишу, 2013.; Eric J. Pain, *The Duty to Monitor under Delaware Law: from Caremark to Citigroup*, Director Notes, New York, 2010.; и др.

У анализи особености статуса банака и узрочности пословања на систем корпоративног управљања је кориштена литература: Дејан Шошкић, Бошко Живковић, *Финансијска тржишта и институције*, Економски факултет Београд, 2006.; Ross Levine, The Corporate Governance of Banks: A Concise Discussion of Concepts and Evidence, *World Bank Working Paper no. 3404*, 2004.; Seniors Supervisors Group, *Progres Report on Counterparty Data*, Basel, 2014.; Чедомир Љубојевић, Гордана Љубојевић, Конкурентска предност и социјална одговорност компанија, *Школа Бизниса бр. 1*, Нови Сад, 2010.; Jean Charles Rochet, Systemic Risk: Changing the Regulatory Perspective, *International Journal of Central Banking Vol. 6*, Frankfurt, 2010.; Johnston Donald, *The Role of Institutional Investors in Promoting Good Corporate Governance*, OECD, Paris, 2011.; Kose John and Yiming Qian, Incentive Features In CEO Compensation in the Banking Industry, *FRBNY Vol. 9 no. 1*, 2003.; Luc Laeven, What's Special About Banks, *Annual Review of Financial Economics Vol. 5 no. 1*, 2013., Medhat Hassanein, Rehab Wahsh, CEO duality and bank performance: the consistent null, *Bank and Banks Systems Vol. 7 iss. 1*, 2012.; European Bank for Reconstruction and Developement(EBRD), *Corporate Governance for Banks in Southeast Europe*, World Bank, Washington, 2012.; Cliff Weight, *Remuneration, Corporate Governance and the Banking Crisis*, Chase Cambria Company, Hertfordshire, 2011.; Siegfried Utzig, The Financial Crisis and the Regulation of Credit Rating Agencies: A European Banking

Perspective, *ADBI Working Paper no. 188*, 2011.; и др.

Опсервација различитих сегмената унутрашње организације банака је захтијевала кориштење бројне научне литературе: Luca Enriques, Paolo Volpin, Corporate Governance Reforms in Continental Europe, *Journal of Economic Perspectives Vol. 21 no. 1*, 2007.; Марко Рајчевић, Правни статус мањинских акционара, *Правна ријеч бр. 32*, Бања Лука, 2012.; Nenry Hansmann, Mariana Pargendler, The Evolution of Shareholder Voting Rights: Separation on Ownership and Consumption, *Yale Law Journal Vol. 123*, 2014.; George Ponds Kolber, Shareholder voting over the internet: a proposal for increasing shareholder participation in corporate governance, *Alabama Law Review Vol. 49 no. 2*, 1998.; European Commission, *Action Plan: European company law and corporate governance- a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies*, Brussels, 2012.; David A. Katz, Laura A. McIntosh, The Mainstreaming of Shareholder Activism in 2013, *New York Law Journal*, 2013.; Катарина Ђулић, Тања Кузман, Заштита права мањинских акционара: правни оквир и примена, *FREN бр. 30*, Београд, 2012.; Дијана Марковић-Бајаловић, *Привредне организације: у праву Републике Српске и упоредном законодавству*, Источно Сарајево, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 2005.; David Yermack, Shareholder Voting and Corporate Governance, *Annual Reviews Vol. 2*, 2010.; Марко Рајчевић, Правни статус оснивача привредног друштва, *Правна ријеч*, Бања Лука, 2013.; Lucian A. Babchuk and Ehud Kamar, Bundling and Entrenchment, *Harvard Law Review Vol. 123*, 2010.; Margit Vutt, Systematics of Shareholder Remedies-Origins and Developments, *Law Review University of Tartu-JURIDICA INTERNATIONAL No. 17*, 2010.; Мирко Васиљевић, *Компанијско право*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2013.; Joseph McCahery, Erik Vermeulen, Six Components of Corporate Governance That Cannot be Ignored, *Tilburg University and ECGI Working Paper no. 248*, Tilburg, 2014.; Christopher M. Bruner, Corporate Governance in a Time of Crisis, *The Journal of Corporation Law Vol. 36:2*, 2011.; Emiliios Avgouleas, Jay Cullen, Market Discipline and EU Corporate Governance Reform in the Banking Sector: Merits, Fallacies, and Kognitive Boundaries, *Cardiff University Law School- Law and Society Vol. 41. iss. 1*, Wales, 2014.; John C. Koffee, Adolf A. Berle, The Political Economy of Dodd-Frank: Why Financial Reform Trend to be Frustrated and Sistematic Risk Perpetuated, *Cornell Law Review Vol. 97. iss. 5*, 2012.; Donald Johnstone, *Policy Brief on Corporate Governance and State-Owned Enterprises in Asia*, OECD, Paris, 2010.; Michael Klausner, Fact and Fiction in Corporate Law and Governance, *Stanford Law Review Vol. 65 no. 6*, 2013.; Марли Гонан Божац, Swot анализа монистичког и дуалистичког система корпорацијског управљања и конвергенција, *Економска истраживања Vol. 21 no. 1*, 2008.; Вук Радовић, Пут ка независном управном одбору, *Правни живот бр. 12*, Београд, 2008.; Pieter-Jan Bezemer, Stefan Peij, Laura de Kruijs, Gregory Maassen, How two-tier boards can be more effective, *Corporate Governance Vol. 14 no. 1*, 2014.; Gian Piero Signa, David Risser, Hind Sami, Corporate Governance of Banks in Transition Countries, in Sabri Boubaker, Duc Khuong Nguyen (ed.), „*Corporate Governance in Emerging Markets*“, Springer, Berlin-Heidelberg, 2014.; Francesca Arnaboldi, Barbara Casu, Corporate governance in European Banking, in James R. Barth , Chen Lin, Clas Wihlborg (ed.), „*Research handbook on international banking and governance*“, Edward Elgar, Cheltenham-Northampton, 2012.; David Larcher, Brian Tayan, Is a Powerful CEO Good or Bad for Shareholders?, *Stanford Closer Look Series*, 2012.; Мирко Васиљевић, Приближавање система управе акционарских друштава у упоредном праву и пракси, *Правна Ријеч бр. 24*, Бања Лука, 2010.; Charles Tribbett, Spliting the CEO and Chairman Roles-Yes or not?, *The Corporate Board Vol. 33 no. 197*, 2012.; Зоран Васиљевић, Нови систем управљања привредним друштвима у праву Републике Српске, *Правна ријеч, бр. 24*, 2010.; Group of Thirty, *A New Paradigm*,

Financial Institution Boards and Supervisors, Washington, 2013.; PwC, *Boards Confront an Evolving Landscape*-PwC Annual Corporate Directors Survey, London, 2013.; Renee B. Adams, Hamid Mehran, Corporate Performance, Board Structure, and Their Determinants in the Banking Industry, *FRBNY Staff Reports no. 330*, 2011.; Basel Committee for Banking Supervision, *The internal audit function in banks*, Bank for International Settlements, Basel, 2012.; Sullivan & Cromwell LLP, *Guiding Principles for US Banking Organization Corporate Governance*, New York, 2012.; Paul Davies, Klaus J. Hopt, Richard Nowak, Gerard van Solinge, *Corporate Boards in Law and Practice; A Comparative Analysis in Europe*, Oxford University Press, 2013.; Asma Al-Amarneh, Corporate Governance, Ownership Structure and Bank Performance in Jordan, *International Journal of Economics and Finance Vol. 6 no. 6*, 2014.; Martin Hilb, Integrierte Corporate Governance, Springer, Berlin, 2013.; Tsai-Yuan Lin, Min-Yen Chang, Impact on a independent director system on a board of directors and the systems relation to corporate performance. Case study of listed companies in Taiwan, *Investment Management and Financial Innovations Vol. 11 iss. 1*, 2014.; Хана Хорак, Косјенка Думанчић, Неовисност и награђивање чланова надзорних одбора и неизвршних директора, *Зборни радова Правног факултета у Сплиту Vol. 48*, 2011.; Lawrence J. Trautman, The Matrix: The Boards Responsibility for Director Selection and Recruitment, *Florida State Univerzity Bussines Review Vol. 11*, 2012.; Basel Committee on Banking Supervision, *Corporate governance principles for banks*, Basel, 2015.; Bank of England, *Strengthening accountability in banking; a new regulatory framework for individuals*, London, 2014.; Basel Committee on Banking Supervision, *Principles for effective risk data aggregation and risk reporting*, Basel, 2013.; Jay W. Lorsch, Americas Changing Corporate Boardrooms:The Last Twenty-Five Years, *Harvard Bussines Law Review Vol. 3 no. 1*, 2013.; Carsten Gerner-Beuerle, Philipp Peach, Edmund Philipp Schuster, *Study of Directors Duties and Liability*, London School of Economics-Department of Law, 2013.; Terry McNulty, Proces Matters:Understanding Board Behavior and Effectiveness, in M. Wright, D.S. Siegal, K. Keasey and I. Filatotchev (ed.) „*The Oxford Handbook of Corporate Governance*“, Oxford University Press, 2013.; Бранко Матић, Никола Папаџ, Особине сустава корпоративног управљања у банкама у Босни и Херцеговини, *Економски Вјесник Vol. 10*, 2010.; Deloitte, *Top Regulatory trends for 2016 in banking*, Washington, 2015.; Klaus J. Hopt, Corporate Governance in Europe; A Critical Review of the European Commission's Initiatives on Corporate Law and Corporate Governance, *ECGI Working Paper no. 296*, 2015.; Monika Marcinowska, Corporate governance in banks: problems and remedies, *Financial Assets and Investing*, *Masaryk University no. 2/2012*, Brno, 2012.; Бранко Ж. Љутић, Место и улога надзорног одбора у акционарском друштву, *Правни информатор бр. 5*, Београд, 2015.; Jun Zhao, Comparative Study of U.S. and German Corporate Governance: Suggestions on the Relationship Beetween Independent Directors and the Supervisory Board of Listed Companies in China, *Michigan State Journal of International Law Vol. 18 no. 3*, 2010.; Deloitte, *Improving Bank Board Governance*, New York, 2011.; Thomas Fessler, *Wirkung der Diversität von Aufsichtsräten auf die Unternehmensperformance in und nach der Finanzkrise*, Rainer Hampp Verlag, München, 2013., Klaus J. Hopt, Corporate Governance in Banks and other Financial Institutions, *Journal of Corporate Law Studies Vol. 12 Part 2*, New York, 2013.; Bernard Westphal, *Der Aufsichtsrat*, Leinen & Derichs Anwaltsozietat, Köln, 2012.; Марина Гавриловић, Управљање информацијама-модел савременог корпоративног управљања ризицима, *Финтар*, Бањалука, 2014.; Shab Hundal, Independents, Expertise and Experience of Audit Committees: Some Aspects of Indian Corporate Sector, *American International Journal of Social Science Vol. 2 no. 5*, 2013.; Philip Stiles, Board Committees, in M. Wright, D.S. Siegal, K. Keasey and I. Filatotchev (ed.) „*The Oxford Handbook of Corporate Governance*“, Oxford University Press, 2013.; Иво Мијоч, Ружица Ковач, Мaja Маријановић, Специфичности интерне

ревизије у банкама, *Економски Вјесник Vol. 2*, Осијек, 2011.; OECD, *Board Member Nomination and Election*, Paris, 2012.; Val Srinivas, Dennis Nillion, Urval Goradia, Lincey Theratil, *Bank Board Risk Governance*, Deloitte University Press, New York, 2015.; Марко Иваниш, Ризици у банкарском пословању, *Правно-Економски Погледи бр. 3*, Београд, 2012.; Matthias Kohler, Which bank are more risky? The impact of loan growth and business model on bank risk-taking, *Deutsche Bundesbank Discussion Paper no. 33*, 2012.; и др.

У оквиру поглавља које се бави системом накнађивања је кориштена следећа литература: Babchuk A. Lucian, Holger Spamann, Regulating Bankers Pay, *Georgetown Law Journal, Vol. 98. no. 2*, 2010.; Sallie Krawcheck, Four Ways to Fix Banks, *Harvard Business Review June iss.*, 2012.; Rudiger Fahlenbrach, Rene M. Slutz, Bank CEO Incentives and Credit Crisis, *Fisher College of Business Working Paper no. 2009-03-13*, 2010.; Cassellati-Sforzolini Giussepe, Zadra Valentina, New Rules on Italian Banks Organization and Corporate Governance, *Banking Law Journal Vol. 125. no. 9*, 2008.; Armour John, Hansmann Henry, Kraakman Reinier, Agency Problems, Legal Strategies, an Enforcement, *Harvard Center for Law, Economics, and Business Discussion paper no. 644*, 2009.; Andrew Clark, Timothy Edmonds, *Banking executives remuneration in the UK*, House of Commons, London, 2015.; IMF, *Global Financial Stability Report, Risk Taking, Liquidity, and Shadow Banking-Curbing Excess While Promoting Growth*, Washington, 2014.; Jean Dermine, Bank Corporate Governance, Beyond the Global Banking Crisis, *INSEAD Working Paper 2011/13*, 2011.; Renee Brigit Adams, Daniel Ferreira, Regulatory Pressure and Directors Incentives to Attend Board Meetings, *International Review of Finance Vol. 12 Iss. 2*, 2012.; Roberta Romano, Reforming Executive Compensation: Focusing and Committing to the Long-term, *Yale Journal on Regulation Vol. 26:2*, 2009.; Frederick Tung, Pay for Banker Performance: Structuring Executive Compensation for Risk Regulation, *Northwestern University Law Review Vol. 105 no. 3*, 2011.; Rosemarie Koch, Georg Stadtmann, Determinants of Supervisory Board Compensation in Germany, *IJEME Vol. 3/2*, 2013.; Kevin J. Murphy, Regulating Banking Bonuses in the European Union: A Case Study in Unintended Consequences, *University of Southern California- Law School Research Paper no. 13-8*, 2013.; Paul Greg, Sarah Jewell, Ian Tonks, Executive Pay and Performance in the UK, *AXA Working Paper no. 5*, 2010.; и др.

Концепција заинтересованих страна и различити домети поједињих интересних групација у банкарском управљању су анализирани кориштењем следеће литературе: Focus, Stakeholder Engagement on the Board: Integrating Best Governance Practices, World Bank, Washington, 2009.; Adrian Blundell Wignal, Paul Atkinson, Thinking Beyond Basel III: Necessary Solutions for Capital and Liquidity, *OECD Journal: Financial Market Trends Vol. 2010 no. 1*, Paris, 2010.; Kevin Davis, Regulatory Reform Post the Global Financial Crisis: An Overview, ACFS, Melbourn, 2011.; Stephany Griffit-Jones, Perspective on the Governance of Global Financial Regulation, UK Commonwealth Secretariat, London, 2009.; EBA, Risk Assessment of the European Banking System, European Banking Authority, Luxembourg, 2013.; Shown Donnelly, Power Politics and the Undersupply of Financial Stability in Europe, *Review of International Political Economy Vol. 21 iss. 4*, 2014.; Jens Dammann, The Banking Union: Flawed by Design, *Georgetown Law Journal Vol. 45*, 2014.; Eilis Ferran, Crisis driven regulatory reform: where in the world is the EU going?, in Eilis Ferran, Niamh Moloney, Jennifer N. Hil and John C. Koffee (ed.) „*The Regulatory Aftermath of the Global Financial Crisis*“, Cambridge University Press, 2012.; James R. Barth, Gerard Caprio, Ross, Levine, *Bank Regulation and Supervision in 180 Countries from 1999 to 2011*, NBER, Cambridge, 2013.; Ally Coll Steel, Fanny, Freddy and Fairness: Judicial

Review of Federal Conservators, *Harvard Journal of Legislation Vol. 53*, 2016.; Stefan Ingves, *Financial Sector Regulation: Issues and Gaps*, IMF, Washington, 2004.; Roger Barker, Responding to the Crisis: A UK Corporate Governance Perspective, *International Corporate Rescue, Special Issue*, 2011.; Peter O. Mülbert, Ryan D. Citlau, The Uncertain Role of Banks Corporate Governance in Systematic Risk Regulation, *University of Mainz and ECGI Working Paper no. 179*, 2011.; Мирко Васиљевић, Морализовање компаније, *Финтар*, Бањалука, 2014.; Carol Rasnic, Germany's Statutory Works Councils and Employee Codetermination: A Model for the United States, *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review Vol. 14*, 1992.; Otto Sandrock, Jean J. du Plessis, The German System of Supervisory Codetermination by Employees, in Du Plessis Jean Jack, Grobfeld Bernhard, Luttermann Claus, Ingo Saenger, Sandrock Otto, Carper Mathias (ed.) „*German Corporate Governance in International and European Context*“ Springer, Berlin, 2012.; Larry Fauvel, Michael E. Fuerst, Does good corporate governance include employee? Evidence from German corporate boards, *Journal of Financial Economics Vol. 82*, 2006.; Elena Perez, Corporate Governance: Shareholders Interests and other Stakeholders Interests, *Corporate Ownership and Control Vol. 4 iss. 4*, 2007.; Giuseppe Bocuzzi, *I sistemi alternativi di rezoluzione delle controversie nel settore bancario e finanziario: un analisi comparata*, Banca de Italia, 2010., Robert S. Rader, David Schwartz, Julie Constantinides, Delaware Court Block Sale of Bank Striped of its Criticized Assets, *Banking Law Journal Vol. 129 no. 6*, 2012.; и др.

На темељу досадашњих истраживања је евидентно да систем корпоративног управљања нужно захтијева добру концепцију сваког од бројних сегмената управљања, те да регулатори требају да надомјесте недостатке интерног система управљања у банкама. У том смислу, на основу савремених научних истраживања и упоредних правних рјешења, као и анализом правног оквира БиХ, докторска дисертација указује на специјалан правни статус банака, те на основу критичке анализе процијењује квалитет система управљања у банкама. Домаћа наука се углавном оскудно и фрагментирано бавила корпоративним управљањем. Страна истраживања су израженија и обухватила су различите аспекте корпоративног управљања, али је изостао цјеловит приступ у истраживању теме. Анализа правних аспеката корпоративног управљања у банкама БиХ није изучавана као обухватан предмет. Стoga изучавање ове области треба да допринесе разумијевању особености банкарског управљања, специфичностима у регулативи сегмената управљања, правцима развоја института корпоративног управљања, али и особеностима укупног домаћег оквира. На тај начин ће се моћи сагледати кључне ризичне тачке у систему управљања, што је нужан предуслов за њихово предупређење и даљи развој система корпоративног управљања, нарочито сегмента контроле. Будући да банкарско управљање није опсервирано на цјеловит начин, то ће докторска дисертација моћи служити као полазна основа за даља истраживања ове области.

В МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Кандидат се приликом израде докторске дисертације користио релевантном правном литератуrom из домаћих и страних извора. Литература је доминантно из области компанијског и банкарског права. Чињеница да одређени економски и политички фактори имају кључну улогу у обликовању система корпоративног управљања банкама је условила минимално кориштење и економске литературе, без које се не може у потпуности обрадити предмет дисертације. Ријеч је о радовима

афирмисаних универзитетских професора и стручњака из области управљања компанијама. У раду доминирају научни чланци и реферати, али је кориштен и значајан број књига као што су монографије, уџбеници и едиције. Кориштена је судска пракса, која је анализирана у оквиру научне литературе. Нарочито је битно што су обухваћени научни радови прије избијања свјеске финансијске кризе 2008. године и радови који су објављивани након тог периода, јер је систем банкарског управљања тада претрпио највеће промјене, а криза је детектовала најважније недостатке у систему управљања који требају бити предупређени правним и политичким реформама.

Поред научне литературе, у докторској дисертацији је кориштен и анализиран велики број правних аката. Првенствено је ријеч о прописима БиХ из области компанијског и банкарског права, у оквиру којих су обухваћени релевантни правни акти усвајани од стране регулатора. Анализирани су и правни акти упоредних правних система, како би се указало на могућа рјешења одређених института корпоративног управљања и дао критички осврт на домаће прописе. У оквиру правних аката су анализиране и одређене директиве ЕУ релевантне за предмет дисертације.

Обзиром на предмет истраживања и постављене хипотезе, кандидат је користио различите правне методе. Научна опсервација система корпоративног управљања у смислу специјалног правног оквира за банке, те опсервација правног оквира са становишта омогућења креације доброг система корпоративног управљања нужно захтијева примјену правно-догматског метода, који је нужан за анализу позитивно-правних аката. Анализа садржаја са дескрипцијом, дедуктивним и индуктивним методом је кориштена у оквиру проучавања како законских прописа, тако и релевантне литературе.

Нормативни метод је примјењиван за истраживања односа норми које регулишу систем корпоративног управљања у банкама са другим гранама права. Однос са грађанским, стечајним и кривичним правом је кориштен у сегменту система утврђивања одговорности управа и компанија. Поред тога, кориштен је у сегменту усаглашености домаћих позитивних прописа са европским директивама.

Упоредни метод је служио ради поређења сличности и разлика у легислативама домаћих и страних правних система, на основу чега су извођени закључци о адекватности различитих елемената система корпоративног управљања, могућим правцима реформи и на основу тога дат критички осврт на постојећа законска рјешења.

Социолошки метод је употребљен у аспекту друштвених узрока који утичу на креацију англо-америчког и европског системе корпоративног управљања, различите позиције банака у истим, феномена моралног хазардерства и система осигурања депозита у смислу потребе одржана повјерења депонената у поврат депонованог капитала.

Историјски метод је кориштен како би се дао преглед историјског развоја система корпоративног управљања, развоја система одговорности компанија, одговорности чланства управа, развоја права акционара и њиховог остварења, система интерне контроле, еволуције положаја и улоге компанијских органа, управљања ризицима и еволуције банкарских регулатора, те других законских рјешења која су претрпјела промјене усвајањем нових прописа.

Метод анализе случаја је примјењиван у анализи појединачних судских случајева утврђивања одговорности управа и могућности повјерилаца да контролишу компаније.

Деск метода, којом су анализирани већ прикупљени подаци је кориштена у сегментима анализе акционарске структуре БиХ банака, дужности и одговорности управа компанија, ефектима негативних кретања у банкарском сектору на националне буџете, партиципације запослених земаља Европске Уније у систему корпоративног управљања, кретања бројности чланства компанијских органа, итд.

У истраживању су употребљаване и универзалне методе које се користе како у правним истраживањима уопште, тако и на подручју система корпоративног управљања. Наведене методе су актуелне и адекватне постављеном предмету и циљевима истраживања.

План истраживања је наговијестио постојање неколико цјелина истраживања, као што су општи појам корпоративног управљања, положај акционара у систему корпоративног управљања, положај управе, положај заинтересованих страна, систем накнађивања. Приликом израде докторске дисертације су обрађени сви наведени сегменти, те није дошло до значајнијих одступања.

Испитивани параметри су обухватни и довољни да цјеловито и аналитички представе предмет истраживања. Осим наведених параметара, није било потребно увођење додатних.

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања су потврдили постављене хипотезе докторске дисертације, при чему су исти јасно приказани, правилно, логички и јасно тумачени, са довољном присутношћу научне критичности. Систем корпоративног управљања у банкама неминовно захијева специјалан правни оквир, у односу на компаније реалног сектора. Више фактора је утицало на посебност положаја банака и друге особености у легислативи, као што је висок однос позајмљеног у односу на сопствени капитал, диспаритет у рочности депонованог и капитала пласираног у кредите, те значајно изражени позитивни и негативни системски ефекти. Легислатива БиХ је у различитим аспектима добро конципирана са становишта система управљања и контроле, док у одређеним сегментима аутор предлаже побољшања.

Бројност правних односа банака и трећих лица и корелација позитивних и негативних кретања у банкама са стањем националних привреда неминовно захијева стејкхолдерски приступ у банкарском управљању, чија концепција постоји и у оним правима која систем корпоративног управљања не декларишу као стејкхолдерски. У систему банкарског корпоративног управљања мора бити изражена контролна компонента. Отуда даљи развој науке и судске праксе треба успоставити јасније параметре одговорности управа у смислу задовољења свих носилаца интереса са једне стране, док регулатори још интензивнијим механизмима контроле ризика морају успостављати добар систем управљања. Носиоци кључних функција банака

одговарају у складу са стандардом „пажње доброг стручњака“, док унутар компанија реалног сектора одговарају у складу са „пажњом доброг привредника“, али даљи развој науке и праксе треба да утврди доње границе одговорности и ријеши питање диференцијације одговорности чланова органа са експертским знањима, наспрам чланова истог органа који не посједују експертска знања.

Банке се организују искључиво као компаније, никако као простири облици привредно-правног удруживања. Аутор сматра да било какав развој система управљања банака треба да се врши унутар дводомне структуре, по којој су тренутно организоване, будући да иста пружа основ за професионалније обављање контролних дужности, спречава концентрацију моћи извршних директора, у односу на једнодомне системе у којима не постоји строга сепарација чланства управних и извршних одбора. Због тога наука и пракса требају и даље да проналазе механизме побољшања сарадње и размјене информација између контролне и управљачке структуре банака.

У дисертацији је доказано да, у погледу опуса права акционара и начина њиховог остварења, легислатива акционарима омогућује да буду суверени у друштву. Нема значајније разлике у односу на опште прописе, поготово што су исти супсидијарни извор права. Сазивање и одржавање сједнице акционара се врши по прописаној процедури. Ипак је формално сужен домен права у оквиру изборне надлежности, јер акционари могу бирати само чланове надзорних одбора, мада остаје проблем фактичког утицаја квалификованих и већинских акционара на избор управе. Акционарски неактивизам у великој мјери може бити предупријећен електронским гласањем, тако да наредна трансформација компанијског права БиХ треба да иде у том правцу. Нормативна надлежност акционара може значајно утицати на систем корпоративног управљања, с тим што одређени сегменти у оквиру ње, као што су оснивачки уговор и статут, политика накнађивања или политика процјене чланова носилаца кључних функција, морају садржавати минималне регулаторне стандарде. Систем деривације тужбених захтјева акционара је добро концептиран са становишта непостојања престрогих захтјева, док изостанак сагласности за именовање стручног повјереника може условити његово именовање од стране Агенције за банкарство РС. Регулативом Агенције су постражени стандарди за стицање статуса оснивача банке и акционара са значајним учешћем, који морају имати задовољавајуће имовинско стање и добар углед, што је нужан услов за добар систем корпоративног управљања. Компаније захтијевају подјелу чланске и управљачке структуре, али подјела није апсолутна. Акционари доносе пословне одлуке којима се располаже значајном књиговодственом имовином банке, али је кључна промјена у систему управљања што акционари приликом оснивања морају донијети адекватан план краткорочних, средњорочних и дугорочних пословних стратегија. Од акционара се не може захтијевати да буду стручњаци у области банкарског пословања, али је евидентно да се захтијева проактивност у разумијевању и установљењу пословних стратегија. Мањински акционари не могу бити добри контролори управе. Већински могу бити добри контролори, али у овом случају постоји опасност да управе претворе у пуке извршиоце сопствених интереса. Задња финансијска криза је доказала чињеницу да акционари у ситуацији погоршања тржишних прилика нису добри контролори ризика, већ утичу на погоршање ризика, што је чињеница на коју регулатори морају обратити нарочиту пажњу приликом вршења контроле банака.

Управу у ужем смислу сачињавају извршни одбор и генерални директор као његов предсједник. Позиција генералног директора није другачија у односу на систем управљања организован по општим прописима, где у интерној сferи даје

иницијални импулс за обављање дужности, а у спољној представља и заступа компанију. Извршна сфера по својој природи чини извршне одборе супериорним органима компанија, тако да савремени системи управљања покушавају балансирати њихов статус између довољно слободе да обављају утврђене дужности и успостављања довољног степена контроле. Испуњење пословних планова у оквиру постављених стратегија и ризика утврђених регулаторним прописима, те организовање процеса пословања у законским оквирима јесте сфера рада управе. Извршни одбори су кључна тијела за адекватно информисање унутар компанија. Динамика сједница одбора је прилагођена динамици подношења финансијских извјештаја. Систем одговорности директора захтијева концепцију низа фактора. Прописи захтијевају за вршење кључних функција у банци искључиво стручна лица. Одговорност одбора захтијева колективно одлучивање приликом усвајања пословних одлука, а индивидуално поступање приликом извршења, мада се одбор као цјелина не може ослободити одговорности у погледу надзора над индивидуалним извршењем. Доброј контроли погодује слобода разрјешења, док неусвајање финансијских извјештаја такође подразумијева статусну одговорност директора, чиме је домаћа концепција корпоративног управљања усклађена са опште-прихваћеним упоредним рјешењима. У погледу организације управе закон оставља довољно простора да се иста прилагоди пословном моделу. Прописи промовишу и принцип обавезне сарадње и информисања између управе и контролних органа, што су битни параметри за процјену одговорности управе. Надзорни одбори у чијем саставу су стручна лица јесу адекватни контролори управе и они су пандан независним члановима управних одбора једнодомних система. Замагљењу одговорности у једнодомним системима погодује истовремена двојност чланства надзорне и управљачке структуре, као и могућност спајања функција предсједника управног и извршног одбора. Наведени проблеми су предупређени у дводомном систему. Домаћи правни оквир се усклађује са савременим трендовима регулаторне контроле управе. Агенције за банкарство у БиХ дају сагласност на именовање чланства управа банака, али могу извршити опозивање у случају константног кршења прописа и неизвршења корективних мјера. У том смислу се даље промјене могу очекивати у домену проширења надлежности регулатора да постављају параметре фидуцијарних дужности управе, воде истражне поступке и деривирају одштетне захтјеве према члановима управе.

Управе су прва степеница надзора у компанијама, али примарни контролни орган у дводомним моделима јесте надзорни одбор. Надзорни одбори имају задатак свеукупне контроле управе компанија. Домаћа концепција организовања надзорних одбора је усклађена са концепцијом надзорних одбора у модерним правним системима. То се огледа у више аспеката. Најприје што су им поред контроле законитости пословања приодате надлежности у погледу контроле финансијског извјештавања, контроле ризика и система накнађивања. Ранија позиција рада надзорних одбора је била фокусирана „ex post“, а садашње превентивно поступање је омогућено кроз концепцију правних ризика и савјетодавну функцију. Надзорни одбори системом избора и опозива снажно утичу на контролу управе. Објективнијој интерној контроли погодује чињеница што надзорни одбори бирају чланове и контролишу активности одбора за ревизију и интерног ревизора, у односу на системе у којима чланство ових органа бирају управни одбори. Правни оквир омогућује довољно независну позицију надзорних одбора, што се огледа у чињеницама четворогодишњих мандата, кумулативном систему избора којим се спречава искључива доминација већинских и квалификованих акционара на чланове одбора, као и чињеници да чланови одбора бирају предсједника одбора. Нови позитивни прописи доносе и одређена побољшања, али и нека лошија рјешења са аспекта

одговорности. Добро је што се захтијева трећина независних лица у чланству одбора. Loше је што ти прописи омогућавају формирање одбора величине до петнаест чланова, уз то смањују кворум за одлучивање на већину од присутних чланова, што потенцијално узрокује замагљивање одговорности и појаву „љенчарења“ у одбору, тако да наредне измјене и допуне закона требају ићи у смјеру исправљања наведених недостатака. Утицај на управљачке одлуке се огледа у иницирању пословних политика, стратегија и пословних планова од стране надзорних одбора и сагласности надзорних одбора на вриједносно значајне одлуке управе. Могућност организовања нефизичких сједница даје потребну агилност у раду надзорних одбора.

Адекватна контрола у банкама захтијева конституисање одбора за ревизију као независног и стручног тијела. Будући да је одбор за ревизију у изборној и контролној надлежности надзорног одбора, то је независнији његов статус у односу на ситуацију када чланство одбора за ревизију бирају акционари или управни одбор. Одбор за ревизију контролише ризике надзором над радом интерног ревизора и анализом периодичних извјештаја, које даље подноси надзорном одбору. Одбор за ревизију на захтјев мањинских акционара има обавезу извршења ванредне ревизије, а уочавање незаконитости у раду доводи до дужности одбора да тражи сазивање сједнице надзорног одбора. Нови прописи РС уводе нове позитивне претпоставке независности чланства, али је са друге стране лоше што се уместо три, одбор за ревизију може састављати од петнаест чланова, јер је ново рјешење штетно за правну сигурност и треба бити превазиђено наредним измјенама позитивних прописа. Успјешност функције одбора за ревизију зависи од адекватног система информисања од стране управе, тако да наука и пракса требају перманентно трагати за најефикаснијим рјешењима. Интерни ревизор у иницијалној фази контролише финансијске информације, али је у банкарском систему његова улога првенствено у сferи контроле ризика. Организован је као инокосни орган кога бира надзорни одбор, са нужним стручним квалификацијама, што су све параметри који обезбеђују професионално обављање дужности.

У дисертацији је доказано да је корпоративно управљање у банкама организовано у складу са савременим концепцијама контроле ризика. Контрола ризика је перманентна. Укључени су сви нивои почев од управе, интерног ревизора, одбора за ревизију, одбора за ризике, надзорног одбора, акционара, екстерне ревизије и Агенције. Кредитни одбор, такође, утиче на превентивну контролу ризика, док одјел за усклађеност као посебно тијело у оквиру контроле правних ризика укључује и запослене. За сваку одлуку управе која узрокује значајније излагање ризику неопходна је сагласност надзорног одбора. Капитално повезивање са финансијским и нефинансијским субјектима подлијеже различитим ограничењима. Даљи развој управљања ризицима ће захтијевати формирање посебног одјела за праћење ризика, са строгим позитивним и негативним претпоставкама независности чланства, што независнијом позицијом функције управљања ризицима и професионализацију у познавању и управљању ризицима за сваки ниво контроле ризика. Систем адекватног и благовременог информисања између компанијских тијела нужно ће захтијевати озакоњење одређених стандарда информисања, што треба да буде проучавано у науци, али и установљавано у судској и регулаторној пракси.

Указано је и на значај система накнађивања и потпуне хармонизације домаће легислативе са модерним концепцијама система накнађивања и законодавством ЕУ. Присутна је слојевита надлежност, у оквиру које акционари утврђују накнаде члановима надзорних одбора, а надзорни одбори члановима управе, с тим што полазне процјене и приједлоге исплата накнада даје одбор за накнаде, на бази

процијењене тренутне финансијске позиције банке у свјетлу постављених стратегија и дугорочне стабилности. У утврђивању висине накнада су укључени параметри постигнутих резултата и одговорности, лимитирање варијабилног дијела процентуалним износом фиксног дијела накнаде, те су утврђени и облици задржавања накнада и исплата стимуланса члановима управе у облицима хартија од вриједности. Даљи развој науке у овој области треба бити фокусиран на позицију регулатора у контроли система накнађивања.

Систем корпоративног управљања банкама се централизује на глобалном нивоу. Исти процес је евидентан на нивоу ЕУ, али остаје неријешен проблем стварања монетарне уније и креација заједничког система осигурања депозита, што треба да буде предмет будућих истраживања. Циљеви ЕУ на том пољу подразумијевају да Европска Централна Банка буде главни регулатор, док национални регулатори требају да буду њене „оперативне руке“, што ће бити наредни кораци у трансформацији система корпоративног управљања. Тиме се отвара простор за даља проучавања у погледу креације једног врло комплексног регулаторног система и његовог утицаја на системе управљања на националним нивоима.

Национална регулаторна тијела су Агенција за банкарство РС и Агенција за банкарство ФБиХ. Управо регулатори представљају најважнију манифестацију стјекхолдерског приступа у банкарском корпоративном управљању, штитећи интересе државе и других заинтересованих страна. Доказано је да опсег надлежности и контролних мјера домаћих регулатора иде у складу са појачањем улоге регулатора на систем корпоративног управљања банкама, што је опште прихваћен упоредни тренд. Агенције контролишу широк спектар чињеница из области корпоративног управљања. Посљедње трансформације правног оквира су домаће регулаторе са нивоа „слабе снаге“ подигли на ранг регулатора веће снаге. Даљи развој позитивног права треба да иде у правцу отварања могућности вођења истражних поступака од стране регулатора према члановима управе, појачавања система контроле према екстерним ревизорима и могућности регулатора за деривацију тужбених захтјева према носиоцима кључних функција банака.

Доказано је да правна одговорност регулатора прелази у политичку уколико исти нису предузимали благовремене контролне мјере у случају промјене тржишних околности које носе повећање ризика. За даљња истраживања је значајно проучити развијене регулаторне праксе, нарочито у сегменту односа према државним институцијама, које прате и предвиђају одређена економска кретања у циљу сталног прилагођавања система банкарског управљања промјењивим тржишним приликама.

Када су у питању остale заинтересоване стране, као што су повјериоци и запослени, њихова улога у систему корпоративног управљања зависи од случаја до случаја. Систем осигурања депозита и омбудсман за банкарство представљају елементе система заштите ситних повјерилаца и депонената банака, док крупни финансијери банака јесу у ситуацији да обезбиједе врло повољан положај условљавајући финансирање банака ограничавањем нивоа ризика и именовањем својих представника у чланство управе. Запослени у нашем правном систему немају механизме утицаја на систем корпоративног управљања, мада се контрола правних ризика у највећој мјери ослања на запослене у компанијама, а развој ове концепције у домаћим оквирима захтјева проучавање упоредних права и праксе, те њихово прилагођавање домаћим околностима.

VII ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Кандидат mr Дамјан Даниловић је, израдом своје докторске дисертације, на систематичан и обухватан начин анализирао систем корпоративног управљања у банкама. У односу на општи режим по коме су организоване компаније реалног сектора, банкарски систем управљања је специфичан у бројним сегментима, а посебно у погледу постојања наглашене контролне компоненте. Доказана је усклађеност домаће легислативе са модерним концепцијама корпоративног управљања и легислативом ЕУ.

У докторској дисертацији је студиозно и аналитички обрађен предмет истраживања, на основу чега је указано на наредне кораке у развоју система корпоративног управљања и предложена су одређена побољшања у легислативи. Приступ у изради докторске дисертације је оригиналан, а дисертација је написана разумљиво. Кориштена је актуелна и одговарајућа домаћа и страна научна литература, те анализиран значајан број правних аката релевантних за предмет дисертације.

На основу свега претходно наведеног, Комисија даје

ПРИЈЕДЛОГ

С обзиром на чињеницу да урађена дисертација задовољава критеријуме и стандарде докторског рада, Комисија једногласно предлаже Научно-наставном вијећу Правног факултета Универзитета у Бањој Луци да донесе слиједеће одлуке:

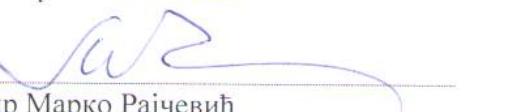
- да се докторска дисертација mr Дамјана Даниловића под називом „Специфичности корпоративног управљања у банкарском сектору БиХ-правни аспекти“ прихвати као самосталан научни рад који задовољава научне захтјеве за рад оваквог карактера,
- да се именује Комисија за јавну одбрану рада.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Датум: _____

1.
Проф. др Мирко Васиљевић

2.
Доц. др Зоран Васиљевић

3.
Проф. др Марко Рајчевић